

ΠΩΣ Η ΓΝΩΣΗ ΝΙΚΗΣΕ ΤΗ ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΑ

Τη νύχτα της 21ης / 22ης Ιουνίου του 168 π.Χ. πριν από τη μάχη της Πύδνας –όπου ο Αιμίλιος Παύλος νίκησε το βασιλιά της Μακεδονίας Περσέα (βλ. την εισ. στο μάθ. XII) – έγινε έκλειψη της σελήνης που τρομοκράτησε τους Ρωμαίους στρατιώτες. Ο αστρονόμος Σουλπίκιος Γάλλος, που ήταν ύπαρχος του Αιμιλίου Παύλου –ή, σύμφωνα με άλλες πηγές, χιλιάρχος– τους έκανε ένα πρόχειρο μάθημα αστρονομίας, με αποτέλεσμα να ξαναβρούν το χαμένο ηθικό τους και να κερδίσουν τη μάχη. Η παρατήρηση του Κικέρωνα (σχετικά με αυτό το περιστατικό) ότι ο Γάλλος «κατόρθωσε να απαλλάξει από τη δεισιδαιμονία (religio) τους άξεστους χωριάτες» έχει ιδιαίτερη σημασία. Από τη μια πλευρά, επαναλαμβάνει την ελληνική όσο και ρωμαϊκή αντίληψη ότι ο άνθρωπος καταδυναστεύεται από την άγνοιά του. Από την άλλη, επιβεβαιώνει –πιο πολύ ίσως για τη Ρώμη από ό,τι για την Ελλάδα– τη μονοπώληση της γνώσης από τις ανώτερες κοινωνικές τάξεις. Ο Σουλπίκιος Γάλλος –ένας «πολύ μορφωμένος άνθρωπος», όπως μας πληροφορεί ο Κικέρωνας– καταγόταν από αριστοκρατική γενιά και την επόμενη χρονιά ελεξέγη ύπατος.

Sulpicius Gallus legātus Luci Aemili Pauli erat, qui bellum adversus Persen regem gerēbat. Serēnā nocte subito luna defecerat*; ob repentīnum monstrum terror animos militum invaserat* et exercitus* fiduciam amiserat*. Tum Sulpicius Gallus de caeli ratiōne et de stellārum lunaeque statu* ac motibus* disputāvit eōque modo exercitum* alacrem in pugnam misit. Sic liberāles artes Galli aditum* ad illustrem illam Pauliānam victoriam dedērunt. Quia ille metum* exercitus* Rōmāni vicerat*, imperātor adversarios vincere potuit!

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Sulpicius Gallus erat legātus Luci Aemili Pauli,
Ο Σουλπίκιος Γάλλος ήταν ύπαρχος του Λεύκιου Αιμίλιου Παύλου,

qui gerēbat bellum adversus Persen regem.
ο οποίος διεξήγε πόλεμο εναντίον του Περσέα βασιλιά.

Serēnā nocte subito luna defecerat;
Μια ξάστερη νύχτα ξαφνικά η σελήνη είχε χαθεί.

ob repentīnum monstrum terror invaserat animos militum
Από το παράξενο και φοβερό θέαμα τρόμος είχε καταλάβει τις ψυχές των στρατιωτών

et exercitus amiserat fiduciam.
και ο στρατός είχε χάσει την εμπιστοσύνη του.

Tum Sulpicius Gallus disputāvit de caeli ratiōne
Τότε ο Σουλπίκιος Γάλλος μίλησε για του ουρανού τη φύση

et de statu ac motibus stellārum lunaeque
και για τη θέση και τις κινήσεις των αστεριών και της σελήνης

eōque modo misit exercitum alacrem in pugnam.
και μ' αυτόν τον τρόπο έστειλε το στρατό πρόθυμο στη μάχη.

Sic liberāles artes Galli dedērunt aditum
Έτσι οι ελευθέριες τέχνες του Γάλλου άνοιξαν το δρόμο

ad illustrem illam Pauliānam victoriam.
για την ένδοξη εκείνη Παυλιανή νίκη.

Quia ille vicerat metum* exercitus Rōmāni,
Επειδή εκείνος είχε νικήσει το φόβο του ρωμαϊκού στρατού,

imperātor potuit vincere adversarios!
ο στρατηγός μπόρεσε να νικήσει τους εχθρούς!

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

Α΄ΚΛΙΣΗ

luna, -ae (Θ) = σελήνη (χωρίς πληθυντικό)

stella, -ae (Θ) = αστέρι

Perses, -ae (Α) = Περσέας (χωρίς πληθυντικό)

fiducia, -ae (Θ) = αυτοπεποίθηση (χωρίς πληθυντικό)

stella, -ae (Θ) = αστέρι

pugna, -ae (Θ) = μάχη

victoria, -ae (Θ) = νίκη

Β΄ΚΛΙΣΗ

***Sulpicius, -ii, -i (Α)** = Σουλπίκιος (χωρίς πληθυντικό)

Gallus, -i (Α) = Γάλλος (χωρίς πληθυντικό)

legatus, -i (Α) = υπαρχηγός

***Lucius, -ii, -i (Α)** = Λεύκιος (χωρίς πληθυντικό)

***Aemilius, -ii, -i (Α)** = Αιμίλιος (χωρίς πληθυντικό)

Paulus, -i (Α) = Παύλος

animus, -i (Α) = έτος

modus, -i (Α) = τρόπος

adversarius, -ii (Α) = αντίπαλος, εχθρός, δε συναιρείται η γενική ενικού!!!

bellum, -i (Ο) = πόλεμος

caelum, -i (Ο) = ουρανός (ετερογενές: στον πληθυντικό είναι αρσενικό: **caeli, caelorum**)

monstrum, -i (Ο) = παράδοξο γεγονός, τέρας

Γ΄ΚΛΙΣΗ

rex, regis (Α) = βασιλιάς

nox, noctis (Θ) = νύχτα, αφαιρετική ενικού: nocte- noctu, γενική πληθυντικού: noctium

terror, -oris (Α) = τρόμος

miles, -itis (Α) = στρατιώτης

ratio, -onis (Θ) = φύση (ενός όντος)

ars, artis = τέχνη (εδώ: liberales artes=ελευθέρια μαθήματα) γενική πληθυντικού: atrium,

αιτιατική πληθυντικού: artes/artis

imperator, -oris (Α) = στρατηγός, αυτοκράτωρ

Δ΄ΚΛΙΣΗ

exercitus, -us (Α) = στρατός

status, -us (Α) = στάση

motus, -us (Α) = κίνηση

aditus, -us (Α) = έκβαση

metus, -us (Α) = φόβος

ΕΠΙΘΕΤΑ

Β΄Κλίση

serenus, -a, -um = γαλήνιος

repentinus, -a, -um = ξαφνικός

Romanus, -a, -um = ρωμαϊκός

Adversarius, -a, um = αντίπαλος

Paulianus, -a, um = του Παύλου

Γ' κλίση

- **alacer, alacris, alacre** = πρόθυμος, με αναπτειρωμένο ηθικό
παραθετικά: alacrior-ior-ius, Υπερθ.: Δεν έχει
(επίρρημα: alacriter, alacrius, Υπεθ.: Δεν έχει)
- **liberalis, -is, -e** = ελευθέριος
παραθετικά: liberalior-ior-ius, liberalissimus-a-um
(επίρρημα: liberaliter, liberalius, liberalissime)
- **illustis, -is, -e** = λαμπρός, ένδοξος
παραθετικά: illustrior-ior-ius, illustrissimus-a-um
(επίρρημα: illustriter, illustrius, illustrissime)

Ρήματα

Α' Συζυγία

disputo, disputavi, disputatum, disputare (1) = μιλώ για
do, dedi, datum, dare (1) = δίνω

Γ Συζυγία

gero, gessi, gestum, gerere (3) = διεξάγω
***deficio, defeci, defectum, deficere (3)** = χάνομαι, παθαίνω έκλειψη
invado, invasi, invasum, invadere (3) = εισχωρώ, καταλαμβάνω
amitto, amisi, amissum, amittere (3) = χάνω
mitto, misi, missum, mittere (3) = στέλνω, ρίχνω
vinco, vici, victum, vincere (3) = νικώ

Ανώμαλα

***possum, potui, - , posse** = μπορώ
***sum, fui, - , esse** = είμαι

ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

quī, quae, quod (αναφορική) = ο οποίος, η οποία, το οποίο
is, ea, id (οριστική) = αυτός, αυτή, αυτό
ille, illa, illud (δεικτική) = εκείνος, εκείνη, εκείνο

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ

subito = ξαφνικά
Tum = τότε
Sic = έτσι

ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ	ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ
adversus + αιτ. = εναντίον ob + αιτ. = εξαιτίας, λόγω (εξωτερικό αναγκαστικό αίτιο : ob repentinum monstrum) de + αφαιρ. = για, σχετικά με (αναφορά) ad + αιτ. = σε (σκοπός : ad illustrem illam Paulianam victoriam)	et (συμπλεκτικός) = και ac (συμπλεκτικός) = και Quia (αιτιολογικός) = γιατί, επειδή

Ετυμολογικά

adversus → πρβ. το επίθ. Adversus,
Persen → αρχ. Πέρσην,
serenus → serēno = γαληνεύω· πρβ. σερενάτα << ιτ.,
ratio → πρβ. ρασιοναλισμός << γαλλ.,
motus < moveo· πρβ. μοτέρ, μοτο-σικλέτα << γαλλ.,
alacer → πρβ. αλέγρος << ιτ.,
pugna → pugnis = πυγμή· μπουνιά << βεν.,
illustris → in-lustris· πρβ. luna· λούστρο << ιτ.,
luna → κυρ. «φωτεινή»· < *leuk-sna· πρβ. λευκ-ός, λύχ-νος
liberalis < līber,
aditus < adeo,
imperator < impero· imperium,
adversarius < adversus
mitto > μισεύω, μισεμός,
vinco → Victoria,
terror → τρέω,
fiducia → πείθω

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Sulpicius Gallus legatus Luci Aemili Pauli erat: Κύρια πρόταση κρίσεως.

erat: ρήμα,

Sulpicius Gallus: υποκείμενο του ρήματος,

legatus: κατηγορούμενο στο Sulpicius Gallus μέσω του erat,

Luci Aemili Pauli: γενική κτητική στο legatus.

qui bellum adversus Persen regem gerebat: Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο Luci Aemili Pauli. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία qui και εκφέρεται με οριστική (gerebat) δηλώνοντας ένα πραγματικό γεγονός, χρόνου παρατατικού επειδή αναφέρεται στο παρελθόν. Λειτουργεί δε ως παράθεση στο Luci Aemili Pauli.

gerebat: ρήμα,

qui: υποκείμενο του ρήματος,

bellum: αντικείμενο στο gerebat,

adversus Persen: εμπρόθετη αιτιατική που δηλώνει εχθρική διάθεση στο gerebat,

regem: παράθεση στο Persen.

Serena nocte subito luna defecerat: Κύρια πρόταση κρίσεως.

defecerat: ρήμα,

luna: υποκείμενο του ρήματος,

nocte: απρόθετη αφαιρετική του χρόνου στο defecerat,

Serena: επιθετικός προσδιορισμός στο nocte,

subito: επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο defecerat.

ob repentinum monstrum terror animos militum invaserat: Κύρια πρόταση κρίσεως.

invaserat: ρήμα,

terror: υποκείμενο του ρήματος,

animos: αντικείμενο στο invaserat,

militum: γενική κτητική στο animos,

ob monstrum: εμπρόθετη αιτιατική που δηλώνει το εξωτερικό αναγκαστικό αίτιο στο invaserat,

repentinum: επιθετικός προσδιορισμός στο monstrum.

et exercitus fiduciam amiserat: Κύρια πρόταση κρίσεως που συνδέεται παρατακτικά με την προηγούμενη κύρια με τον σύνδεσμο et.

amiserat: ρήμα,

exercitus: υποκείμενο του ρήματος,

fiduciam: αντικείμενο στο amiserat.

Tum Sulpicius Gallus de caeli ratione et de stellarum lunaeque statu ac motibus disputavit: Κύρια πρόταση κρίσεως.

disputavit: ρήμα,

Sulpicius Gallus: υποκείμενο του ρήματος,

de ratione, de statu, (de) motibus: εμπρόθετες αφαιρετικές της αναφοράς στο disputavit,

lunae(que): γενική υποκειμενική στα statu και motibus,

caeli: γενική κτητική στο ratione,

stellarum: γενική υποκειμενική στα statu και motibus,

Tum: επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο disputavit.

eoque modo exercitum alacrem in pugnam misit: Κύρια πρόταση κρίσεως που συνδέεται παρατακτικά με την προηγούμενη κύρια με τον σύνδεσμο que.

misit: ρήμα,

Sulpicius Gallus: (εννοούμενο) υποκείμενο του ρήματος,

exercitum: αντικείμενο στο misit,

alacrem: επιρρηματικό κατηγορούμενο του τρόπου στο exercitum,

modo: απρόθετη αφαιρετική (οργανική) του τρόπου στο misit,

eo(que): επιθετικός προσδιορισμός στο modo,

in pugnam: εμπρόθετη αιτιατική του σκοπού στο misit.

Sic liberales artes Galli aditum ad illustrem illam Paulianam victoriam dederunt:

Κύρια πρόταση κρίσεως.

dederunt: ρήμα,

artes: υποκείμενο του ρήματος,

liberales: επιθετικός προσδιορισμός στο artes,

Galli: γενική κτητική στο artes,

aditum: αντικείμενο στο dederunt,

ad victoriam: εμπρόθετη αιτιατική του σκοπού στο dederunt,

Paulianam: επιθετικός προσδιορισμός στο victoriam,

Sic: επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο dederunt,

illustrem: επιθετικός προσδιορισμός στο victoriam,

illam: επιθετικός προσδιορισμός στο illustrem Paulianam victoriam.

Quia ille metum exercitus Romani vicerat: Δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση. Εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο *Quia* και εκφέρεται με οριστική (*vicerat*) επειδή η αιτιολογία είναι αντικειμενικά αποδεκτή, χρόνου υπερσυντελικού γιατί η πράξη αναφέρεται στο παρελθόν. Εκφράζει δε την αιτία του περιεχομένου της κύριας πρότασης.

vicerat: ρήμα,

ille: υποκείμενο του ρήματος,

metum: αντικείμενο στο *vicerat*,

exercitus: γενική υποκειμενική στο *metum*,

Romani: επιθετικός προσδιορισμός στο *exercitus*.

imperator adversarios vincere potuit: Κύρια πρόταση κρίσεως.

potuit: ρήμα,

imperator: υποκείμενο του ρήματος,

vincere: τελικό απαρέμφατο, αντικείμενο στο *potuit*,

imperator: (εννοούμενο) υποκείμενο του *vincere* (ταυτοπροσωπία),

adversarios: αντικείμενο στο *vincere*.

arxaia-latinika.gr